

**Ключникова Н.В.,**  
*студентка 6 курсу, 8 групи, Інституту  
прокуратури та кримінальної юстиції  
Національного юридичного університету  
імені Ярослава Мудрого*

## **КРИМІНОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПО'ЯЗАНИХ З ДІЯЛЬНІСТЮ ТОТАЛІТАРНИХ СЕКТ**

*Ключові слова:* злочинність, криміногенні фактори, детермінанти, релігія, тоталітарна секта.

*Анотація.* У тезах проаналізовано сучасний стан вивчення причин і умов вчинення злочинів у сфері діяльності релігійних організацій, досліджені детермінанти вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних з функціонуванням тоталітарних сект. Визначено основні групи причин учинення злочинів у сфері діяльності деструктивних сект.

*Ключевые слова:* преступность, криминогенные факторы, детерминанты, религия, тоталитарная секта.

*Аннотація.* В тезисах проаналізовано сучасне становище вивчення причин і умов здійснення злочинів у сфері діяльності релігійних організацій, досліджені детермінанти здійснення кримінальних правопорушень, пов'язаних з функціонуванням тоталітарних сект. Визначені основні групи причин здійснення злочинів у сфері діяльності деструктивних сект.

*Keywords:* criminality, criminogenic factors, determinants, religion, totalitarian sect.

*Summary.* In theses analyzed the current state of the study of the causes and conditions of crimes in the field of religious organizations, the determinants of committing criminal offenses related to the functioning of totalitarian sects are studied. Also determined main causes of crime in the sphere of destructive sects.

Україна є сучасною демократичною державою, яка в повній мірі наділяє людей правом на духовну реалізацію. Так, згідно зі ст. 35 Конституції України, кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культури і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність [1]. Проте злочинність, як соціальне явище, не оминула духовну сферу життя. Відповідно існує необхідність визначення характеру впливу окремих криміногенних факторів на злочинність, які пов'язані з діяльністю релігійних організацій на сучасному етапі.

Детермінація злочинності є однією з центральних тем в кримінології, її дослідженням займалися такі вчені, як А.П. Закалюк, А.Ф. Зелінський, О. М. Бандурка, Б.М. Головін, О.Г. Кальман, В.В. Коваленко та інші. Однак їх ґрунтовні праці щодо причин і умов злочинності загалом, не розкривають в повній мірі питання, пов'язані з поширенням злочинності, внаслідок дії релігійних організацій – сект. Такі злочини зазвичай є злочинами дискримінаційної спрямованості вчиняються з мотивів національної, расової та релігійної нетерпимості. Вони отримали міжнародну назву «Hate crime» (злочини ненависті) [8, с. 18].

На сьогодні найбільш тісно зі злочинною сферою пов'язана діяльність тоталітарних сект, під якою розуміють відокремлену

групу осіб, що має вигляд релігійної або псевдорелігійної організації, де має місце деструктивний вплив на учасника [2, с. 40]. Вона може нанести психологічну, фінансову та фізичну шкоду. Така організація використовує авторитет лідера та методи фізичного та психологічного насильства у своїй діяльності, та може існувати у якості громадської, оздоровчої, наукової організації [3, с. 251-252].

Актуальність цього питання підтверджується і тим, що за результатами анкетування осіб які відбували покарання на жаль, як відмічають респонденти, більшість з вказаних проблем залишаються невирішеними навіть через рік-два після звільнення. Після звільнення роботу знайшли 28% засуджених, у тому числі зробили це самостійно 8%, скористалися допомогою: центрів реінтеграції та соціальної адаптації – 35%, знайомих – 32%, центрів зайнятості – 5%, звертались до недержавних й релігійних інституцій – 20% [7, с. 156].

Одними із ознак деструктивної секти є релігійна практика, яка порушує чинне законодавство або спонукає громадян до протиправних чи асоціальних дій, псевдорелігійна практика, спрямована на обов'язкове, а не за власним розсудом, стягнення матеріальних засобів і цінностей із громадян на користь організації чи її керівництва, використання статусу релігійної організації для прикриття інших, не релігійних, видів діяльності [4, с. 192]. Антигромадська діяльність тоталітарної секти може вчинятися й щодо її учасників, і щодо будь-якої особи.

Аналізуючи діяльність тоталітарних сект, можна виокремити дві сфери вчинення злочинів: які вчиняються адептами на релігійному підґрунті (злочини пов'язані із міжнародною організованою злочинністю й терористичною діяльністю, спричинення самогубств і масових убивств у ході проведення ритуалів, сексуальне використання адептів (проституція й дитяча проституція)), і ті, що вчиняються з метою підтримання діяльності секти (шахрайство, крадіжки, ухиляння від сплати податків тощо). Виходячи з вищезазначених положень, розуміємо, що коло кримінальних правопорушень у сфері функціонування даних релігійних організацій досить широке, в той час коли система заходів щодо запобігання та протидії цим злочинам розроблена на низькому рівні. Основою

для побудови такої системи заходів слугує виокремлення сукупності кримінологічних детермінант злочинної діяльності.

Детермінація – це форма спрямованого зв'язку, коли один об'єкт визначає інший, можливо, ще не обумовлює і тим більше не спричинює його, але між ними є детерміністична залежність. «Детермінізм означає зв'язок, що проявляється у залежності речей (властивостей речей і відносин між ними, подій, процесів, станів) у їх існуванні та зміні від будь-яких факторів» [5, с. 30].

Проаналізувавши сфери злочинної діяльності тоталітарних сект, можна розділити всю сукупність факторів, що детермінують сучасний стан злочинності в останніх, на такі групи:

- детермінанти правового характеру – недосконалість законодавства України у сфері боротьби з діяльністю тоталітарних сект: дослідивши чинні нормативно-правові акти розуміємо, що держава не може втручатися у справи релігійних організацій, доки вони не вчинять протиправних дій, відповідно неможливо вчинити дії для запобігання настанню суспільно шкідливих наслідків, та не передбачена відповідальність за створення та участь саме у тоталітарних сектах.

- детермінанти ідеологічного характеру – ідеологія вказує та обґрунтовує виключність вірувань секти, їх домінуючу роль та правоту, змушуючи людину перейти до активних дій щодо ствердження своєї релігії [6, с. 89], відповідно, ідеологічні настанови, як інструменти психологічного впливу, можуть спонукати до вчинення різних антигромадських, суспільно-шкідливих дій - найпоширенішими є вбивства, самогубства, завдання тяжких тілесних ушкоджень собі чи іншим особам, аби не зрадити релігійних ідеалів.

- детермінанти організаційного характеру – відсутність єдиної централізованої бази даних релігійних організацій, з включенням до неї тоталітарних сект; відсутність окремих підрозділів правоохоронних органів для роботи у даному напрямку; низький рівень розкриття злочинів оперативними підрозділами, вчинення яких пов'язано з діяльністю тоталітарних сект.

Виходячи з викладеного, розуміємо, що функціонування тоталітарних сект як в межах України, так і на світовому рівні, може стати загрозою державної безпеки багатьох країн. Відповідно

дослідження та виокремлення різноманітних факторів, які детермінують злочинність і сприяють вчиненню нових злочинів у сфері діяльності тоталітарних сект має важливе практичне значення для запобігання злочинності у даній сфері.

## ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: Відомості Верховної Ради України. 1996 № 30. ст. 141
2. Леоненко Т. Злочинність на релігійному ґрунті: феномен, детермінація, запобігання : дис. докт. юрид. наук : спец. 12.00.08 / Т. Леоненко. Запоріжжя. 2015. 538 с
3. Дворкін А.Л. Сектознавства. Тоталітарні секти. Досвід Систематичного дослідження. Нижній Новгород.: Християнська бібліотека. 2006. URL:<https://goo.gl/F5UZRa> (дата звернення: 03.11.2020).
4. Верхогляд В. Неокульти: об'єкт діяльності чи суб'єкт взаємодії органів СБУ. *Форум права*. 2011. № 1. С. 190—193.
5. Аскін Я.Ф. Философский детерминизм и научное знание . Москва: Мысль. 1977. 188 с
6. Леоненко Т.Є. “Нові релігійні групи” (тоталітарні секти) як структурна основа поширення релігійного кримінального фанатизму. *Держава та регіони*, Серія: Право, 2014 р., № 2 (44), с.88-92
7. Яковець І., Автухов К., Таволжанський О. Виправлення засуджених через застосування кримінальних покарань: реалії та перспективи. Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані: монографія. Миколаїв: Іліон, 2016. С. 126–162.
8. Головкін Б. М. Види злочинності // *Журнал Східноєвропейського права*. 2015. № 18. С. 14-21. URL: [http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2015/08/golovkin\\_18.pdf](http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2015/08/golovkin_18.pdf)

*Науковий керівник: к.ю.н., доц. О.В. Таволжанський*